Bonaireaan Henri Toré verrast met nieuwe roman

'Een tropische kruisiging'

Op 21 september, de verjaardag van Teresita, zijn vrouw, heeft Henri Toré op Bonaire een boek ten doop gehouden. Het is zijn eerste roman, getiteld: Een tropische kruisiging. Als peetvaders fungeerden Aart Broek en Frank Martinus die beiden het manuscript voor de uitgave hebben gelezen en van commentaar voorzien. Een tropische kruisiging is geschreven op Bonaire, daar uitgegeven en gedrukt en ook de omslagillustratie werd door een Bonaireaan, Sedney Marten, getekend. Het boek ziet er goed uit. En een nieuwe, Caribische roman van een onverwachte schrijver, maakt natuurlijk nieuwsgierig en enthousiast.

Door Nel Casimiri

Het manuscript voor Een tropische kruisiging had Henri Toré al sinds de zestiger jaren in een la liggen. Maar na de schrik toen, in mei 1969 een deel van zijn verhaal werkelijkheid werd, stopte hij het weg. Pas nu, bijna dertig jaar later, haalde hij de tekst weer tevoorschijn. De oude tekst werd herzien, aangevuld en bewerkt en vindt nu zijn weg naar de lezers. Als bestuurslid van de Federatie Antilliaanse Jeugdzorg was Henri Toré voor een vergadering op Curaçao, waar hij vertelde over het ontstaan van deze roman.

De hoofdpersoon van het boek is Ciro. Als het verhaal begint, zit hij op de lagere school waar het niet zo goed met hem gaat. Hij heeft moeite met leren. De enige lessen die hem boeien zijn de godsdienstlessen. Aan die godsdienst klemt hij zich vast. Ciro woont bij zijn tante Cata en haar man Om Riki in een klein vervallen krot.Tegenover hen woont een Nederlands echtpaar, uitgezonden onderwijskrachten. Zij zijn zeer geinteresseerd in het jongetje. Het is begin zestiger jaren en de eigen identiteit wordt alom besproken. Ciro gaat naar de Technische school en later zorgen Cees en Miep, het Hollandse echtpaar, ervoor dat Ciro naar Nederland komt voor verdere studie. De religie blijft een grote rol in zijn leven spelen, gesymboliseerd door het kruisbeeld dat hij na lang sparen als kind heeft kunnen kopen. Ciro gaat terug naar Curaçao en krijgt een witte-boorden-baan. Dan vallen er ontslagen bij het bedrijf waar hij werkt, Ciro moet spion voor de baas spelen, maar neemt, hij weet dat hij moet lijden om het kruis te verdienen, de leiding van de ontevreden arbeiders op zich, en leidt hen naar Fort Amsterdam om te protesteren.

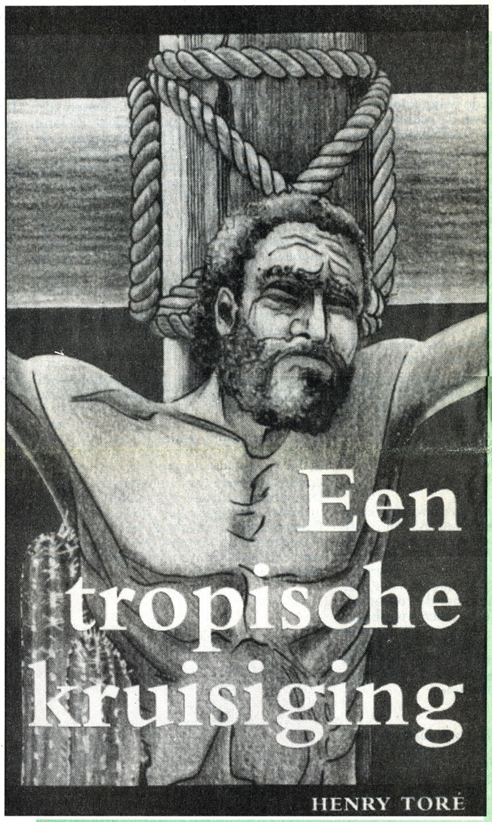

GEEN PRETENTIES
Op de achterkant van het boek zegt Frank Martinus in een inleiding: "Een tropische kruisiging heeft geen literaire pretenties, al bedient de schrijver zich bij de beschrijving van de jeugd van de niet al te pientere Ciro soms van harde, humoristische, literaire middelen".

Henri Toré: "Dat vindt hij. Ik heb een verhaal verteld. Ik til er niet zo zwaar aan. Wat zijn de criteria voor literatuur? Ik heb me uitgesloofd om geen steriel verhaal te vertellen. Er staat veel beeldspraak in en er worden gevoelens vertolkt. Soms gaat dat me goed af, soms lukt het niet helemaal. Dat komt omdat je van sommige mensen alleen de buitenkant ervaart, je weet niet wat zich van binnen afspeelt.
Ondanks dat hoop ik dat dit boek zijn weg vindt naar de scholen en op de boekenlijsten terechtkomt. Ik hoop, dat het de basis vormt voor een discussie over onze maatschappij, en hoe die zich indertijd heeft ontwikkeld".

Toré vertelt hoe dit boek het resultaat is van een jarenlang proces. Het stamt uit de jaren zestig. je kunt het nu zien als een terugblik. Van een afstand kun je iets beter overzien dan als je er middenin zit. Henri Toré is onderwijzer en ging in 1964 van Curaçao naar Bonaire. Daar kwam hij in een vriendenclub terecht met o.a. Jules Schloss en Frans Booi. Ze debatteerden veel over kunst, over schilderijen, gedichten en proza.
"We waren erg creatief in die tijd. Toen is ook het idee ontstaan voor dit boek. Het had te maken met de stroming van het zoeken naar je eigen identiteit. Vanuit die optiek ben ik met dit boek begonnen. Daar kwam bij, dat onze gemeenschap zichzelf geen helden gunde. Onze voorstelling van een held stamde uit een geschiedenisboek. Eigen helden leken iets onvoorstelbaars. Natuurlijk waren er Piar en Brion, maar hun hart lag toch elders naar ons gevoel. Namen als Tula en Karpata of Chacuto kwamen indertijd nog niet ter sprake.
Toen heb ik als held een schooljongen gekozen, die ik heb gevolgd. Het is aan de lezer om te beslissen, of hij nu een held of een redder is geworden of niet.

Je moet hem plaatsen in die tijd. Een tijd die zich kenmerkte door een grote jeugdonvriendelijkheid, ook in het onderwijs. Er was sprake van een structurele discriminatie. Er bestond een verschil tussen betalende en niet betalende, A- en B-scholen.. Je kunt dat tegenwoordig nog steeds terugvinden. De voorheen betalende scholen heten nog steeds college. De vroegere 'skol di por nada' heet nu gewoon school".

FRATERS
Een ander punt, dat Henri Toré in zijn boek aanhaalt was de cultuur van het slaan bij het straffen.
"Er werd veel geslagen op de scholen. Sommige belhamels hadden een stuk karton bij zich, dat ze vlug in hun broek stopten als ze klappen verwachtten. Er zijn nog steeds mensen, die prat gaan op de meppen, die ze toentertijd van de frater hebben gekregen. En thuis hoefde je niet te klagen. Je kreeg er nog een pak slaag bovenop, want een frater had nooit ongelijk. Maar schoppen werd niet getolereerd. Dat werd als een grove belediging beschouwd. Ja, er heerste orde en tucht op de scholen, een ijzeren discipline. En binnen de scholen zelf heerste weer de terreur van de zesde-klassers, vooral van degenen die wegens leeftijd bevorderd waren en dus ouder waren dan de rest.
Frans Booi heeft een standbeeld gemaakt van `de frater'. Dat staat naast de kerk van Playa tegenover de St. Bernardusschool. Hij heeft de frater goed weergegeven.

Het onderwijs heeft een grote rol gespeeld in het leven van Henri Toré en dat is ook in dit boek te merken. Na vier jaar als onderwijzer gewerkt te hebben op Curaçao aan de St. Jozefschool, een B-school, vertrok hij in 1964 naar Bonaire. In 1974 werd hij inspecteur van onderwijs voor Bonaire, met als standplaats Curaçao. Maar in 1975 ging hij al terug naar Bonaire om daar de scholengemeenschap op te zetten. In 1980 keerde hij terug naar het Departement als inspecteur, maar nu met standplaats Bonaire. Daar werkte hij dus 31 jaar voor het onderwijs en na zijn pensionering is hij daar blijven wonen.

Voor de jongen Ciro heeft een bestaand jongetje model gestaan.
"Hij verkeerde in een bepaald gezelschap en zei nooit wat. Hij zat altijd heel stil en observeerde steeds. Deze lotgevallen heb ik op zijn lijf geschreven".

Ook het religieuze element heeft een historische achtergrond.
"De fraters hebben veel gedaan om de godsdienstigheid van de jeugd te bevorderen. Op de scholen werd steeds gebeden. Elke dag was er godsdienstles, elke maand gingen we gezamenlijk biechten en elke eerste vrijdag van de maand was er een schoolmis. En bij de vastenactie kreeg je een kaartje voor elke mis die je bijwoonde. Die godsdienstlessen waren de lessen waaruit Ciro vreugde putte. Hij hoorde ook eigenlijk niet thuis op deze betalende school".

VROUWEN
In het boek spelen vier vrouwen een belangrijke rol. Dat zijn tante Cata, Miep, de Hollandse Marjan en het weesmeisje Etna op wie Ciro verliefd wordt. Ieder op haar eigen manier wordt op een negatieve manier beschreven. Ze deugen alle vier niet, nogmaals ieder op hun eigen manier.
"Er is niets met mijn vrouwbeeld aan de hand. Maar het is natuurlijk ook niet stomtoevallig. Mijn moeder is een lieve vrouw, ik heb een heleboel lieve zusters en ook met mijn vrouw Teresita kan ik het goed vinden. Eigenlijk kan ik het niet verklaren. De tijd speelt een rol. Etna is duidelijk een soort slachtoffer van de samenleving. Het is een weesmeisje dat veel te onnozel en goedgelovig de wereld binnenstapt. Met haar ben ik het meest begaan, vooral als ze verdwijnt na dat laatste gesprek met Ciro, de vergetelheid in...
En Nederland was toen helemaal in de ban van de seksuele revolutie, die in die tijd in Europa woedde. Die vrouwen zijn wel geëmancipeerd. En dan tante Cata. Ik heb ooit gehoord, dat er zo iemand op Bonaire woonde. Een vrouw, die niets wist van seks, opgevoed door de nonnen. Zij dacht, dat het in een huwelijk alleen op trouw en zorg aankwam. Maar nogmaals, mijn vrouwbeeld is heel normaal".

Het gedeelte van het boek, dat zich afspeelt in Nederland, is later toegevoegd. Wel was het van het begin af aan de bedoeling, dat Ciro naar Nederland zou gaan. Henri Toré heeft niet zelf in Nederland gestudeerd of gewoond, maar kent het van vakanties en het vroegere zesmaandse verlof.

Maar`waarom heeft het zo lang geduurd voordat een boek, dat in concept klaar lag, werd uitgegeven?
"Het boek eindigt met een 30 mei-achtige situatie. In essentie heb ik dat stuk al voor die tijd geschreven, in 1967 of zo. Het is ook niet precies zo gegaan. Bij mij gaan ze met boten naar de stad. Maar toen 30 mei plaatsvond, kwam Frans Booi heel geschrokken naar mijn huis: "Heb je het gehoord? Alles wat er gebeurt staat in jouw script!" Ik heb het toen weggestopt. Het leek wel of ik het script voor 30 mei had geschreven. Pas de laatste jaren heb ik er weer belangstelling voor. In het tijdschrift Preludium, dat Aart Broek redigeerde heeft een fragment gestaan. Dat heb ik onder het pseudoniem Arnold Sefrino gepubliceerd. Aart Broek en Frank Martinus hebben me veel tips gegeven. Hun belangstelling was heel eerlijk en heeft me goed gedaan. Daarna heb ik er met animo verder aan gewerkt.
Tip Marugg heeft het manuscript ook in handen gehad en ook hij heeft belangrijke aanwijzingen gegeven. De suggestie van de titel kwam van hem. De oorspronkelijke titel was eerst `Ciro' en later `Verdien uw kruis'. Dat laatste is nu de ondertitel.
Het is mijn overtuiging, dat als je een groot ideaal aan het nastreven bent, je onvermijdelijk louteringen moet ondergaan en offers moet brengen.
Ciro wordt door de engel aan de hemelpoort teruggestuurd. Het hebben van het kruis is niet voldoende. Je moet zo'n kruis eerst verdienen"

MEER IN DE LA?
Als een dergelijke roman na bijna dertig jaar uit een lade komt, vraag je je af wat er nog meer in deze of andere lades verborgen ligt.
"In de jaren zeventig heb ik drie hoofdstukken van een ander boek gepubliceerd in RUKU, het tijdschrift van Frank Martinus. Ik denk, dat ik dat weer ter hand ga nemen. Dat verhaal speelt zich wel af op Bonaire. Dat ben ik Bonaire verplicht. Ik heb nog geen titel voor dat boek. Het verhaal gaat over de invloed van de shons die aan het tanen is. De overgang naar een andere maatschappij: de politiek die de kop opsteekt en mensen die niet meer zo gehoorzaam zijn. Ook een historisch verhaal dus. Ooit zal het gebeuren, dat ik iets over deze tijd schrijf. Het is een soort proces. Ik ben steeds geneigd naar het verleden te grijpen. Misschien is het wel leuker om iets van deze tijd te kiezen. Kan best".

HOOFDPERSOON
Henri Toré heeft als hoofdpersoon voor zijn boek geen krachtige persoonlijkheid gekozen, integendeel. Ciro is een antiheld. Hij heeft moeite met leren, moeite met zich handhaven in een groep en in de maatschappij. Het is een eenling, die door de anderen niet voor vol wordt aangezien. Ook voor Miep en Cees is hij niet zozeer een persoon als wel een experiment. De fraters geven hem een steunpunt, de religie, dat hij op zijn eigen manier invult. Ook als hij volwassen wordt, blijft zijn geloof eenvoudig: er zijn geen twijfels, geen nuances. Zijn sterke kindergeloof blijft gehandhaafd, recht toe recht aan. Hij kan niet anders denken. Toré blijft onderwijzer. Door middel van Ciro's dromen zorgt hij ervoor, dat zijn lezers het spoor niet bijster raken, dat Ciro's handelen verklaarbaar blijft.
Wat ik niet begrijp is dat waar drie linguisten over de tekst zijn gegaan, er zo veel foute bijvoeglijke naamwoordsuitgangen en voornaamwoorden zijn blijven staan. Het was zo makkelijk geweest bij één keer doorlezen, die er uit te halen.

Maar het verhaal intrigeert. Ook de beschrijvingen van het eiland, de tegenstellingen tussen de arme kleine huisjes met het leven, dat daarin geleid wordt en de verveling en luxe van de uitgezonden krachten. Het is wat zwart-wit naast elkaar gesteld. De tegenstellingen tussen arm en rijk van Curaçaos eigen bodem komen bijna niet ter sprake. Zelfs niet als ook later Club De Gezelligheid onbereikbaar blijft voor Ciro. Maar ook dat is natuurlijk het beeld van de zestiger jaren. Ciro neemt de strijdbijl op en wijst de arbeiders de `brave' weg, de weg naar Fort Amsterdam. Ook dat past in zijn karakter, evenals het feit dat hij niet kon overzien, wat hij daarmee aanhaalde.
Toré was op zoek naar helden. De vier vrouwen, Om Riki en zeker Ciro zijn anti-helden. Tot het moment dat Ciro onder invloed van een religieus fanatisme de leiding overneemt. Dat zoeken naar Lijden doet Frank Martinus denken aan Bernadette Soubirous. Henri Toré zelf laat het oordeel aan de lezer over.
Een tropische kruisiging is een nieuwe roman van eigen bodem. Een nieuwe stem, die zich al vele jaren eerder had moeten laten horen. Ik ben benieuwd naar het volgende boek.

'Een tropische storm', door Henri Toré. Uitg. Flamingo Communications n.v. Bonaire.
ISBN 99904-0-233-7

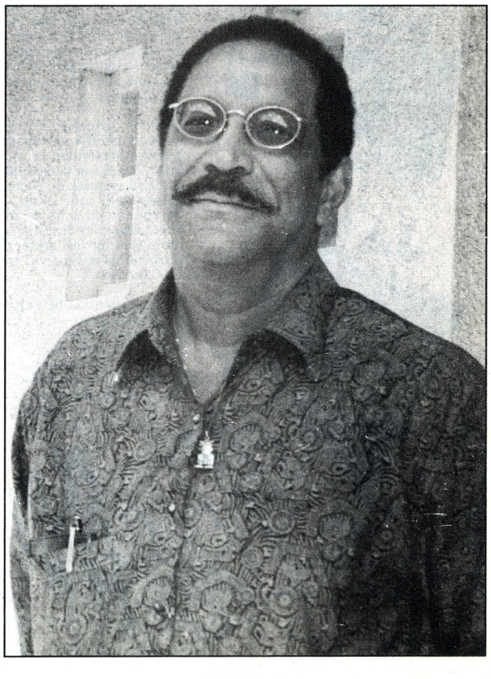

Henri Toré